

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 506.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796475698944/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

- da. adelsdame Birgitte Thott udgav 1658 en da. oversættelse af den rom. filosof Senecas (3-65 e.v.t.) værker. – *Senecus*: Marthes fejl for: Seneca.
- 76 *forloren Søn*: fortabt, fordærvet søn, udtrykket henviser til Jesu lignelse i Luk. 15,11-32. – *Dame tres celebre (...) Franca*: ukorrekt fr.: meget bekendt og vidt berømt dame i Frankrig. – *A Monsr. Monsieur (...) la Fleche*: fr.: til Hr. J.d.F., adelsmand & storfavorit af Fru la E; i senere udgaver (fra 1724, 1731 og 1743) har Holberg tilføjet flg. titel til Mme la Fleche: »Courtisane tres renomée, dans la cour de France» (*Saml. Skr.* (se bibliografi s. xxx) XVIII, p. 146); hermed vindes den komiske pointe, at Jean ikke klargør sig betydningen af ordet »kurtisane» (: mondæn prostitueret), men lader sig blænde af ordets oprindelse af fr. cour: hof.
- 77 *Je suis (...) Copenhagen*: fr.: jeg er Deres J.d.F., parisisk adelsmand. København. – *18. Majus*: lat.: 18. maj; månedens lat. navn er efter tidens brevkik.
- 78 *en Stilling*: en smule, »en klats». – *Abe-Spil*: narrestreger. – *Elben*: Holstens og dermed det da. monarkis daværende sydgrænse. – *Scaven*: Skagen.

Jeppe paa Bierget

- 79 *Bierget*: hvilken lokalitet der kan være sigtet til med dette stednavn har været omdiskuteret, men intet forslag har kunnet opretholdes med sandsynlighed (jvf. Carl S. Petersen: *Holberg i Sorøgnen*, (1924), s. 5-10); der er da blot tale om en opdigtet (fiktiv) landsby et sted på Sjælland.
- 80 *M.*: forkortelse for r.: Monsieur: hr. – *Gram (...) Schou*: navnene på de skuespillere, der medvirkede ved komediens førsteopførelse. – *Mad.*: forkortelse for fr.: Madame: fru.
- 81 *Herret*: herred, landområde under samme (juridiske, delvis også kirkelige) administration. – *Hr. Poul*: præsterne betegnedes i sognet med hr. + fornavn. – *Land-Gilde*: fæstebondens afgift til herremanden (godsejeren) for brugsret til jorden. – *Offier*: menighedens foreskrevne pengegave til præst og degn ved højtiderne, reelt en kirkeskat. – *Boerskab*: indbo, bohøve. – *støg sig om Munden*: udtryk for forlegenhed. – *Ridefogden*: herremandens godsförvalter. – *Ritualen*: bog indeholdende forskrifter for gudstjenesten og for kirkelige handlinger; her gælder det vielsestritalet, som citeres i den flg. sætning. – *derimod*: på den anden side. – *Fæstebrev*: kontrakt mellem fæstebonde og godsejer; herved fastsættes fæsterens brugsret til jord

- og gård samt størrelsen af hans modydelser (landgilde, se n.t.s. 81 ovenf., og hoveriarbejde). – *reverenier talt*: rent ud sagt. – *Cra-bak(en)*: pisk af flettede læderremme. – *smørres*: prygles. – *Føhund*: føhoved, slyngel (egl.: hyrdehund). – *her ind*: kom her ind (nemlig på scenen, altså strengt taget et illusionsbrud).
- 82 *foruden*: uden. – *du Skabhals*: dit føhoved, dit fjols, din slyngel. – *Polsk Dantz*: folkelig runddans. – *Mil*: 1 da. mil = ca. 7½ km. – *Hanrej*: ægtemand, hvis hustru er ham utro. – *Frøekost*: morgenmad. – *Lucifer*: Djævelen. – *under Malicien*: i (land-)militser, hvor bønderne afjente deres værnepligt; Holberg lader Jeppe sammenblende med Malice (dvs. ondskab); i datidens militær var fysiske straffe almindelige. – *Beest*: dyr.
- 83 *vittig*: klog, forstandig. – *Moons*: Mogens. – *Conasie*: mod. – *endogsaa ikke*: ikke en gang. – *Horn*: hanrejer sagdes at bære horn i panden som et synligt tegn på deres skam. – *offer ham (...)* *Hellige-Dage*: giver ham hans offer (se n.t.s. 81) til højtidene (jul, påske, pinse). – *da*: skønt. – *spidige*: spydige, hånlige. – *holde ringeste Tøne*: degnen fungerede som forsanger under gudstjenesten. – *støbe et ærligt Vokslys*: et vokslys, hvis kvalitet svarede til den betalte pris; det hørte til degnens pligter at støbe alterlysene. – *Formand*: forgænger. – *tog Tøen (...)* *tolv Degne*: som forsanger kunne han ved afsyngelsen af salmen »Vi troe allesammen paa een Guds (Luther, 1524, *Den danske salmebog* (1953) nr. 362) holde tonen på »Vi« længere end tolv andre degne. – *bryde over tverts med*: gøre op med. – *som Nille*: medens Nille. – *skille Trøtten*: afgøre striden.
- 84 *for en ß*. *Brendevin*: en ß = en skilling = 1/16 mark = 1/96 rigsdaler; skillingens købekraft i 1995-mønt er ca. 1,50 kr.; til gengæld var snapsen (»brændevinen») ulige billigere, da sprit til konsum ikke beskattedes særskilt. – *paa Borg*: på kredit. – *sagte*: sagtens, nok. – *Skam der har*: »jeg har skam ingen».
- 85 *tinge to ß af*: få nedsat prisen med to skilling. – *Kiøbmandskab*: ærinde. – *kandstue*: kan du. – *endelig*: vel nok. – *dricker ham til*: smager af hans glas (således gjorde krovarter efter gl. sædvane). – *Singot*: skål (egl. en velsignelse). – *som en Skieb*: som en snyder, slyngel (Jeppe mener: for stor en slurk).
- 86 *eeneste Skilling*: én-skillings(mønt). – *Er*: etc., et cetera, osv.; drikkevisen anføres kun med sin optakt, da den åbenbart har været alment kendt. – *af Sigte*: af syne. – *staaer mig for Vejen*: står i vejen for mig.
- 87 *lumpen*: sølle. – *fort*: af sted. – *Drollen skal splide jer ad*: Djævelen skal splitte jer. – *Carnatier*: slyngler. – *saa man*: mild ed (af Jomfru Marias navn), »pokker tage mig». – *Bestier*: (vilde) dyr. – *Skabhalse*: fjolser, slyngler. – *Hos*: hest. – *høge*: give på kredit. – *Styver*: toskilling.